

Operacje specjalne a konwencjonalne

System obrony każdego państwa składa się z kilku podsystemów, wśród których znajduje się podsystem militarny. Najważniejszym celem, jaki przeświadcza tworzeniu systemu obronnego, jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom oraz zachowanie nienaruszalności i integralności państwa. Podsystem militarny to siły zbrojne, które dzielą się na rodzaje sił zbrojnych, i służby specjalne, a także formacje wspierające działanie innych służb. Konflikt konwencjonalny – to zadeklarowany, bezpośredni konflikt zbrojny pomiędzy zorganizowanymi siłami zbrojnymi dwóch lub więcej państw, prowadzony z użyciem broni konwencjonalnych, bez wykorzystania środków broni masowego rażenia. Według innej definicji wojna konwencjonalna wyklucza użycie wszystkich rodzajów broni masowego rażenia, niekiedy natomiast wskazuje się, że wyklucza użycie broni jądrowej (ale pozwala na jej rozmieszczenie jako tzw. środka nuklearnego odstraszenia). Departament Obrony Stanów Zjednoczonych definiuje pojęcie wojna konwencjonalna jako (...) *typ konfliktu zbrojnego pomiędzy państwami, z bezpośrednią konfrontacją sił wojskowych tych państw, którego celem jest pokonanie sił zbrojnych przeciwnika, zniszczenie jego możliwości prowadzenia wojny lub zdobycie, utrzymanie, terenów w celu wymuszenia zmiany rządu lub polityki przeciwnika*¹.

Operacje (działania) specjalne to przedsięwzięcia o charakterze militarnym i niemilitarnym, których celem jest zniszczenie przeciwnika lub jego osłabienie. W odróżnieniu od działań konwencjonalnych operacje specjalne są realizowane przez podejmowanie m.in. przedsięwzięć dywersyjnych, sabotażowych i psychologicznych. Wśród działań specjalnych można wymienić akcje partyzanckie i przeciwpartyzanckie. Do atrybutów sił specjalnych wykonujących operacje specjalne można zaliczyć m.in.:

- szybkość reagowania na atak lub zagrożenie,
- zapewnianie skrytości przygotowań,
- elastyczność organizacyjną, przejawiającą się w szybkim tworzeniu grup specjalnych o strukturze adekwatnej do danego zadania,
- łatwość dostosowania się do działań przeciwnika dzięki wykorzystaniu unikalnych metod szkoleniowych,
- precyzję w identyfikacji i neutralizacji celów, pozwalającą na skuteczność działań oraz zminimalizowanie strat wśród ludności cywilnej,

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_konwencjonalna [dostęp: 31 X 2020].

- możliwość operowania w każdym środowisku walki,
- korzystniejszą proporcję kosztów działań do uzyskanych efektów w porównaniu z wojskami konwencjonalnymi².

Wyżej wymienione atrybuty powodują, że siły specjalne, zwłaszcza krajów wysoko rozwiniętych, zajmują coraz wyższą pozycję na liście efektywnych narzędzi do skutecznej realizacji polityki bezpieczeństwa państwa, zarówno międzynarodowej, jak i narodowej. Dlatego też charakter i zakres zadań realizowanych przez siły specjalne determinuje konieczność ich bardzo rozważnego usytuowania oraz powiązania funkcjonalnego z innymi podmiotami bezpieczeństwa danego kraju.

Pojęcie siły specjalnej jest ściśle powiązane z działaniami specjalnymi. Najbardziej znaną definicją operacji specjalnych, o najszerszym zakresie, jest ta opracowana w USA w 1987 r., w momencie tworzenia Dowództwa Operacji Specjalnych. Zgodnie z nią operacje specjalne to działania prowadzone przez siły wojskowe lub paramilitarne, specjalnie zorganizowane, wyszkolone i wyposażone w najlepszy sprzęt, przygotowane do osiągnięcia celów militarnych, politycznych, gospodarczych i psychologicznych, przy użyciu niekonwencjonalnych środków militarnych we wrogich, nieprzyjaznych lub delikatnych (wrażliwych) politycznie regionach. Operacje specjalne są prowadzone w okresie pokoju, wojny oraz szeroko rozumianego konfliktu zbrojnego, samodzielnie lub we współpracy z siłami konwencjonalnymi³.

Według innej, zaktualizowanej wersji tej definicji⁴ operacje specjalne to operacje przeprowadzane we wrogim lub politycznie wrażliwym środowisku dla osiągnięcia celów o charakterze militarnym, politycznym, informacyjnym i (lub) ekonomicznym, z wykorzystaniem środków, którymi nie dysponują siły konwencjonalne. Operacje specjalne mogą być przeprowadzane niezależnie od działań wojsk regularnych i agencji rządowych (sił specjalnych) lub w połączeniu z nimi. Często są one integralną częścią prowadzonej kampanii wojennej i odgrywają wobec niej rolę służebną. Niezależnie prowadzone operacje specjalne polegają m.in. na organizowaniu armii innych państw czy partyzantki i szkoleniu jej uczestników bądź na przeprowadzaniu ataków na wskazane cele, aby wyeliminować potencjalne zagrożenie czy działania antyterrorystyczne⁵. Zgodnie z inną definicją działania specjalne to kompleks przedsięwzięć o charakterze wojskowym zmierzających do osłabienia potencjału politycznego, ekonomicznego, militarnego oraz moralnego przeciwnika. Są one realizowane w sposób odmienny od działań wojsk regularnych⁶.

² Zob. J. Gut, *Siły Specjalne wybranych państw. Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy, Federacja Rosyjska*, Warszawa 2019, s. 13.

³ H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji oraz sił specjalnych*, Warszawa 2013, s. 11.

⁴ Sformułowanej na podstawie *Doctrine of Joint Special Operations*, www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_05.pdf [dostęp: 18 V 2017].

⁵ M. Lasoń, *Wojskowa formacja specjalna GROM im. Cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej jako instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2005, nr 4, s. 11.

⁶ H. Hermann, *Działania specjalne (wczoraj, dziś, jutro)*, Toruń 2002, s. 21.

W Wielkiej Brytanii operacje specjalne są również opisane jako działania prowadzone w okresie pokoju, napiętej sytuacji i wojny przez wyznaczone siły specjalne, którymi są jednostki wyselekcjonowane, wyszkolone, odpowiednio wyposażone i zorganizowane w taki sposób, aby działać na wrogi terytorium, w izolacji od sił głównych. Siły specjalne mogą być przerzucane na wyznaczony teren drogą morską, lądową lub powietrzną. Są one przystosowane do działania we wszystkich wymienionych środowiskach. Specyficzna natura sił specjalnych sprawia, że maksymalnie wykorzystują one czynnik ludzki, nie są siłami ciężkimi, nie potrzebują opancerzonych pojazdów do transportu ludzi i sprzętu. Ich rozwinięcie w odległych miejscach nie jest tak skomplikowane jak w przypadku wojsk regularnych. Działają najczęściej w niewielkich zespołach. Siły specjalne mogą być skierowane tylko do prowadzenia niezmiernie ważnych operacji, w których wykorzystuje się ich szczególne możliwości. Jeśli podczas operacji specjalnej osiągnie się stan, w którym nie ma potrzeby angażowania żołnierzy tych jednostek, to należy ich wycofać, a zadanie przekazać wojskom konwencjonalnym. Jest to spowodowane tym, że jednostki sił specjalnych muszą przygotowywać się do wykonania następnego działania. Siły specjalne są zwykle nieliczne i dlatego odtworzenie ich gotowości do działania przed następnym zadaniem może być dość kłopotliwe. Z tego powodu ich umiejętności oraz możliwości nie powinny być tracone przy operacjach o niewielkim znaczeniu⁷.

Według Brytyjczyków działania specjalne powinny być postrzegane jako narzędzie strategiczne do prowadzenia ważnych operacji, obejmujących zadania „zielone” (zadania wojskowe polegające na wspieraniu sił zbrojnych) i zadania „czarne” (zadania kontrterrorystyczne i wojskowe stanowiące wsparcie działań władz cywilnych) i tylko do takich operacji powinny być angażowane. W Wielkiej Brytanii uznano, że umiejscowienie sił specjalnych w systemie bezpieczeństwa państwa i strukturze sił zbrojnych musi być zintegrowane z poszczególnymi rodzajami sił zbrojnych, ale jednocześnie od nich odseparowane. Wspólnym mianownikiem są szkolenia oraz współpraca organizowana zgodnie z obowiązującymi procedurami. Jednostki specjalne muszą także być włączone w narodowe struktury dowodzenia i kontroli⁸.

W jeszcze innej definicji działań specjalnych oprócz wyżej wskazanych elementów jest mowa o celach. Operacje specjalne to działania polegające na zrealizowaniu celów strategicznych, niemożliwych do osiągnięcia na drodze dyplomatycznej bądź przez działania wojsk regularnych. Są one prowadzone w skali taktycznej z wykorzystaniem czynnika zaskoczenia i innowacji taktycznych. Dzięki działaniom specjalnym w wymiarze politycznym uzyskuje się efekt strategiczny, a w wymiarze militarnym – strategiczny i operacyjny⁹.

⁷ H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji...*, s. 12.

⁸ Tamże, s. 14.

⁹ Tenże, *Działania specjalne w strategii wojskowej w III Rzeczypospolitej Polskiej*, Siedlce 2005, s. 105.

W polskiej doktrynie zatytułowanej *Doktryna Narodowa. Operacje połączone OP/1*¹⁰ wprowadzono definicję operacji specjalnych jako działań realizowanych przez siły specjalne w określonym czasie i przestrzeni, według jednolitego planu, dla osiągnięcia celów wojskowych, politycznych, ekonomicznych i psychologicznych o znaczeniu operacyjnym lub strategicznym. Zgodnie z tym dokumentem operacje specjalne są operacjami wojskowymi. Zarówno według amerykańskiej, jak i polskiej doktryny obronnej operacje specjalne polegają na realizacji działań specjalnych przez celowo do tego przygotowane, odpowiednio wyselekcjonowane, zorganizowane, uzbrojone i wyposażone siły, które korzystając ze specjalnych taktyk i technik nietypowych dla wojsk konwencjonalnych, zmierzają do osiągnięcia celów politycznych, ekonomiczno-gospodarczych, militarnych lub psychologiczno-informacyjnych¹¹. W przypadku działań militarnych operacje specjalne są realizowane głównie na terenie nieprzyjaciela, przede wszystkim na tyłach wojsk przeciwnika. Są one ściśle powiązane z działaniami wywiadowczymi i kontrwywiadowczymi. Działania specjalne polegają przede wszystkim na:

- prowadzeniu rozpoznania specjalnego,
- dezorganizowaniu istotnych systemów zapewniających zdolności bojowe przeciwnika,
- niszczeniu celów (zwłaszcza infrastruktury krytycznej) na głębokim zapleczu przeciwnika i tyłach jego wojsk,
- prowadzeniu działań dezinformacyjno-psychologicznych,
- niszczeniu zakładów przemysłowych, ważnych instytucji, szlaków komunikacyjnych, sprzętu komunikacyjnego,
- działaniach dywersyjnych i sabotażowych, dokonywaniu zamachów oraz aktów terroru,
- walce z terroryzmem stosowanym przez przeciwnika,
- wspieraniu walki z przestępczością zorganizowaną, w tym zatrzymywaniu niebezpiecznych przestępców¹².

W natowskiej definicji operacje specjalne są operacjami wojskowymi prowadzonymi przez wyznaczone do tego celu, zorganizowane, wyszkolone oraz wyposażone wojska, które używają niestandardowych technik operacyjnych odbiegających od konwencjonalnych działań wojsk regularnych. Takie operacje mogą być realizowane niezależnie od wojsk konwencjonalnych lub we współpracy z nimi, aby osiągnąć zamierzony cel polityczny, militarny, zdobyć odpowiednie informacje, a także osiągnąć zakładany cel ekonomiczny. Operacje specjalne ze względu na swoją specyfikę są zazwyczaj operacjami połączonymi. NATO tworzy własne jednostki specjalne (Special Operation Forces, SOF) w połączeniu z lotnictwem, marynarką wojenną oraz

¹⁰ *Doktryna Narodowa. Operacje połączone OP/01*, Warszawa 2002, Ministerstwo Obrony Narodowej, Sztab Generalny WP.

¹¹ *Operacje specjalne DD/5.5*, Kraków 2011, Dowództwo Wojsk Specjalnych.

¹² B. Pacek, *Wojska Specjalne Sił Zbrojnych RP*, Siedlce 2019, s. 29.

wojskami lądowymi. Żołnierze SOF szkolą się i działają z innymi jednostkami, przekazując swoje doświadczenie, umiejętności oraz wiedzę dowódcy wojsk połączonych (Joint Force Commander, JFC).

Operacje specjalne różnią się od operacji konwencjonalnych poziomem podejmowanego ryzyka fizycznego, ale też dyplomatycznego, jak również technikami operacyjnymi, stylem działania, niezależnością od wsparcia wojsk sojusznicych, a także uzależnieniem od dokładności wywiadu operacyjnego i wojsk własnych. Operacje specjalne są integralną częścią kampanii sojusznicych (działań NATO w świecie). Jakkolwiek te operacje mogą być przeprowadzane samodzielnie, to zdecydowana ich większość jest zaplanowana i realizowana w taki sposób, aby zwiększyć prawdopodobieństwo sukcesu całości kampanii, czyli różnych rodzajów wojsk. W doktrynie natowskiej uwzględnia się element wsparcia wojsk konwencjonalnych przez jednostki specjalne, które jednak z nimi nie konkurują (ten element jest obecny również w polskich doktrynach dotyczących operacji specjalnych). Operacje specjalne nie mogą być wykorzystywane jako zamiennik dla operacji konwencjonalnych.

Sukces przeprowadzanych operacji specjalnych zależy od pojedynczego operatora Zespołów Szturmowych (Bojowych), które ze sobą współpracują, od jego profesjonalizmu, nietypowych umiejętności oraz od wzajemnego zaufania. Mała liczebność wojsk specjalnych, ich niespotykane możliwości oraz samowystarczalność (oczywiście w granicach realności i przez krótki czas) umożliwia wojskom sojusznicych przygotowanie szybkiej i możliwej do wykonania odpowiedzi militarnej.

Operacje specjalne mogą być przeprowadzane bezpośrednio przeciw wrogim wojskom jako pojedyncza akcja militarna (np. rajd), wymierzona m.in. w infrastrukturę komunikacyjną przeciwnika, lub pośrednio – przez organizowanie szkoleń czy wspieranie wojsk sojusznicych. Jest to przykład uzyskania ogromnych rezultatów w stosunku do użytej siły.

Operacje specjalne mogą mieć charakter zarówno małych operacji wojskowych, jak i przedsięwzięć realizowanych razem z wojskiem konwencjonalnym na dużą skalę. W okresie pokoju działania specjalne będą skierowane na ochronę poszczególnych państw i budowanie sojuszy. Natomiast podczas konfliktów zbrojnych mogą one być skierowane na wiele różnych typów działań wojskowych z taktycznym i operacyjnym skutkiem dla dowódcy wojsk połączonych Joint Force Commander (przekazanie wiedzy, doświadczenia). Są one integralną częścią całego teatru działań militarnych. Mogą być przeprowadzane jako wypełnienie zobowiązań sojusznicych wspólnej obrony, zgodnie z *Allied Joint Doctrine for Special Operations*¹³, lub w odpowiedzi na kryzys¹⁴.

Cechą charakterystyczną sił specjalnych jest stosowanie niestandardowych metod, w tym wykorzystywanie specjalistycznego sprzętu przez doskonale wyszkolonych operatorów. Często ich działania wymagają maksymalnej skrytości i chirurgicznej

¹³ *Allied Joint Doctrine for Special Operations*, AJP-3.5, 2009, s. 1-1-1-2.

¹⁴ H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji...*, s. 13-14.

precyzji. Mogą oni działać samodzielnie, lecz zazwyczaj są elementem działań połączonych, w które są zaangażowane: lotnictwo, marynarka wojenna, wojska lądowe, inne siły wojskowe, a także instytucje rządowe i pozarządowe. W doktrynie *Operacje specjalne DD/3.5* jest mowa o pięciu podstawowych zasadach użycia sił specjalnych¹⁵. Przyjęta w niej definicja operacji specjalnych jest odzwierciedleniem (a w zasadzie tłumaczeniem) definicji zawartej w *Allied Joint Doctrine for Special Operations*.

Pierwsza zasada odnosi się do wyboru celów o dużym znaczeniu (wysokowartościowych). Oznacza to, że komandosów należy angażować tylko do operacji, których cel ma bardzo duże znaczenie (polityczne, ekonomiczne itp.). Na każdym etapie realizacji zadania jest prowadzony tzw. *targeting*, czyli wyszukiwanie, opisywanie, analizowanie i nadawanie priorytetów poszczególnym celom operacji, które są planowane lub realizowane w danym momencie. Siły specjalne są „towarem” deficytowym ze względu na specyficzne umiejętności, dlatego należy używać ich rozważnie i jedynie do realizacji najważniejszych celów i misji.

Druga zasada mówi o dostępie do informacji. Operacje specjalne są planowane i przygotowywane z dużym stopniem uszczegółowienia. Operator planujący misję musi mieć komplet informacji rzetelnych, dostarczonych na czas, aktualnych, wiarygodnych i szczegółowych, m.in. o obiekcie, celu, terenie, pogodzie i o wielu innych, z pozoru tylko nieistotnych czynnikach.

Trzecia zasada dotyczy ustalenia zrozumiałych i przejrzystych reguł dotyczących dowodzenia i kontroli.

W czwartej zasadzie zwraca się uwagę na konieczność przekazania komandosom (operatorom) wytycznych potrzebnych przy planowaniu operacji. Najważniejsze jest zachowanie scentralizowanego planowania oraz zdecentralizowanej realizacji zadań. To oznacza, że planowanie operacji jest prowadzone centralnie i wspólnie. Dane zadanie jest realizowane pod kierownictwem i według wytycznych głównego dowódcy operacji. Za planowanie misji (tzw. planowanie wykonawcze – jedna z cech operacji specjalnych) i za jej wykonanie pełną odpowiedzialność ponosi dowódca operacji.

Ostatnia, piąta, zasada jest związana z bezpieczeństwem operacji. Polega ona na zapewnieniu siłom specjalnym bezpieczeństwa przez podjęcie takich przedsięwzięć, jak:

- wydzielenie i wyizolowanie miejsca, w którym siły specjalne mogą planować i przygotowywać się do działania,
- zapewnienie ochrony fizycznej zgrupowanym żołnierzom sił specjalnych (włączenie wydzielonych im obiektów w ogólny system ochrony i obrony bazy),
- zapewnienie dostępu do niejawnych łączy informatycznych,
- ograniczenie do niezbędnego minimum liczby osób wtajemniczonych w planowane działania,
- ustalenie, które z informacji dotyczących sił własnych są najważniejsze, i ich ochrona.

¹⁵ <https://www.cisiiskuteczni.pl/akademia/operacje-specjalne-a-konwencjonalne> [dostęp: 11 II 2017].

Angażując siły specjalne, zawsze trzeba pamiętać o wymaganiach związanych z operacjami specjalnymi. Już na etapie przygotowania takiej operacji sprawdza się, czy jest ona możliwa do przeprowadzenia. Oceny dokonuje się według następujących kryteriów: zgodności misji, wykonalności misji, liczebności sił i środków oraz odpowiadzi na pytanie, czy warto ryzykować. Zgodność misji to odpowiedź na pytanie, czy nowe zadanie leży w zakresie operacji specjalnych. Analiza wykonalności misji umożliwia sprawdzenie, czy komandosi są właściwie przygotowani, przeszkoleni, wyposażeni, dysponują odpowiednimi umiejętnościami do przeprowadzenia takiej operacji oraz czasem niezbędnym na zaplanowanie oraz realizację wyznaczonego zadania. Ustalenie liczby sił i środków jest związane z oceną, czy są one wystarczające do wsparcia oraz zabezpieczenia misji, a także czy posiadane dane rozpoznawcze są wiarygodne i aktualne. Ostatnim kryterium jest ocena, czy istnieje potrzeba podjęcia ryzyka, które jest związane z realizacją zadania, co nie zawsze jest oczywiste. Pozytywna odpowiedź na to pytanie pozwala podjąć decyzję o zasadności użycia sił specjalnych.

Jednostki specjalne mają w swoich strukturach elementy bojowe, dowodzenia, łączności, wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego. Ich działanie jest oparte na własnych procedurach, dzięki czemu charakteryzują się one tzw. mobilnością, czyli zdolnością do szybkiego włączenia się do akcji, oraz możliwością realizacji zadań zarówno przeprowadzanych samodzielnie, jak i wspólnie z siłami konwencjonalnymi¹⁶.

Mówiąc o operacjach specjalnych, należy poświęcić uwagę żołnierzom, którzy je realizują. Kim są specjaliści? Odpowiedź na to pytanie jest bardzo ważna, gdyż to właśnie oni wykonują zadania operacyjne.

(...) nikt nie rodzi się żołnierzem sił specjalnych. Nim trzeba się stać poprzez własny upór, chęci, motywację, ciężką i morderczą pracę, samodyscyplinę, szereg wyrzeczeń i niedogodności. Prawdziwy komandos wychował się bowiem w nocy, w długich marszach w deszczu, w małych łodziach kołyszących się na bezkresnych morzach, na smaganych deszczem skałach, ośnieżonych szczytach i przede wszystkim podczas nocy spędzonych w ukryciu w wilgotnych okopach. Nauczono go używać lin, wspinać się na skały, skradać się jak kot, czołgać się, atakować, posługiwać się bronią i walczyć wręcz, szybko regenerować siły i wymykać się śmierci; komandos został ukształtowany przez trening, nigdy nie kończący się trening¹⁷.

Powyższy opis zawiera dokładną charakterystykę cech żołnierza sił specjalnych, zwanego potocznie komandosem lub operatorem. Na pewno był on bardzo dobrym żołnierzem lub funkcjonariuszem, ale najprawdopodobniej brakowało mu tego „czegoś” w dotychczasowej służbie. Pewne jest też to, że był odpowiednio przygotowany i zmotywowany do przebrnięcia przez sito selekcji i proces naboru do jednostek specjalnych. Ale jest to dopiero początek drogi, ponieważ nie każdą osobę, która wstąpiła do danej formacji specjalnej, można nazwać komandosem (operatorem).

¹⁶ <https://www.cisiiskuteczni.pl/akademia/jakosc-czy-ilosc> [dostęp: 12 III 2017].

¹⁷ Zob. R. Hunter, *Komandosi. Prawdziwe historie*, Warszawa 2001.

Zgodnie z dokumentem *Operacje specjalne DD/3.5* są to żołnierze odpowiednio przygotowani, wyszkoleni, wyposażeni i zorganizowani, którzy wykonują zadania rozpoznania specjalnego, biorą udział w akcjach bezpośrednich i wsparcia militarnego przy realizacji operacji jawnych, niejawnych i dyskretnych. Komandosi zawsze zbierają jak najwięcej informacji dotyczących zadania. Mogą i na pewno będą żądać najnowszych danych rozpoznawczych oraz zdjęć, podglądu z urządzeń rozpoznawczych pilotowych i bezpilotowych, dodatkowych środków wsparcia, którymi sami nie dysponują. Na etapie przygotowywania misji liczy się każdy, nawet najdrobniejszy szczegół. Komandosi przed wykonaniem zadania nie szcędzą wysiłku na przygotowanie się do jego realizacji, co świadczy o ich profesjonalizmie. „Im więcej potu na treningu, tym mniej krwi w boju” – to powiedzenie zna każdy żołnierz wojsk specjalnych. Czas realizacji zadania to zawsze element decydujący o powodzeniu akcji. Z tego względu komandosi nie chcą, aby o ich planach i „robotcie” wiedział ktokolwiek spoza wąskiego grona osób do tego upoważnionych. Warto dodać, że dla komandosa „robota” nie kończy się z chwilą powrotu do bazy. Musi się zająć sprzętem, uzupełnić zapasy, naładować baterie do radiostacji oraz – co najważniejsze – dokładnie przemyśleć i przeanalizować całą operację. Wyciągnięcie wniosków, aby w przyszłości działać lepiej i skuteczniej, jest bardzo ważnym elementem podsumowującym daną misję.

Zdj. 1. Przygotowanie do akcji, 2010 r.

Źródło: Materiały Służby Wywiadu Wojskowego.

Właściwość operacji specjalnych

W Stanach Zjednoczonych wskazano pięć elementów, które odróżniają działania specjalne od konwencjonalnych działań wojskowych. Należą do nich:

1. Niekonwencjonalne szkolenie oraz wyposażenie. Niecodzienne wymagania związane z przeprowadzaniem operacji specjalnych definiują zakres szkolenia

oraz wyposażenie. Często potrzebna jest specyficzna mieszanka umiejętności oraz specjalistycznego sprzętu, który zazwyczaj jest poza zasięgiem sił konwencjonalnych.

2. Realizacja zadań delikatnych lub wrażliwych politycznie. Każdy aspekt operacji specjalnych jest ograniczony przez wrażliwy politycznie obszar działań. Działania niekonwencjonalne lub wsparcie zaprzyjaźnionych rządów (tzw. zagraniczne wewnętrzne operacje obronne) polegające na przeprowadzeniu szkolenia bądź doradzaniu siłom bezpieczeństwa obcego państwa powodują utożsamianie żołnierzy sił specjalnych z miejscowym rządem i jego działaniami zbrojnymi.
3. Niekonwencjonalny sposób myślenia. Operacje specjalne nie sprzeciwiają się tradycyjnym zasadom sztuki wojennej, kierują się jednak innymi wartościami w określeniu ich ważności. W operacjach specjalnych zaskoczenie uzyskuje się dzięki szybkości, skrytości, zuchwałości działania, zastosowaniu podstępu oraz nowych taktyk i technik, które mogą być dużo bardziej efektywne niż tradycyjne taktyki sztuki wojennej oparte na zmasowanej sile ognia i manewrach.
4. Czas i miejsce realizacji operacji. Akcje bezpośrednie, operacje antyterrorystyczne, odbijanie zakładników, ewakuacja lub poszukiwanie i zajmowanie celów morskich muszą zostać przeprowadzone we właściwym czasie oraz miejscu, w przeciwnym wypadku nie będą mogły zakończyć się sukcesem.
5. Specjalne wymagania wywiadowcze. Operacje specjalne są prowadzone przy współdziałaniu wywiadu zarówno cywilnego, jak i wojskowego, co wynika z potrzeby dostępu do pożądanых informacji. W szczególnych przypadkach informacje o charakterze taktycznym i operacyjnym muszą być dodatkowo uzupełnione przez jednostki rozpoznawcze. Siły specjalne stale potrzebują informacji ze źródeł narodowych i międzynarodowych (sojuszniczych), pozwalających na rozwiązywanie szczegółowych problemów taktycznych, w czasie rzeczywistym.

Operacje specjalne były prowadzone m.in. podczas trwania konfliktów zbrojnych – w okresie II wojny światowej, w Wietnamie, na Falklandach-Malwinach, w Zatoce Perskiej (1991 r. oraz 2003 r.), w Afganistanie (od 2001 r.). Natomiast do działań specjalnych w czasie pokoju zalicza się działania kontr- i antyterrorystyczne, m.in. atak pododdziału SAS na ambasadę Iranu w Londynie (5 maja 1980 r.), nalot izraelskiego lotnictwa (7 czerwca 1981 r.), w wyniku którego został zniszczony iracki reaktor atomowy pod Bagdadem, oraz zatrzymanie na terenie byłej Jugosławii serbskiego zbrodniarza wojennego – „Rzeźnika z Vukovaru”, tj. Slavka Dokmanovicia – przez operatorów JW GROM (27 czerwca 1997 r.).

Środowisko działania sił specjalnych można podzielić na: przyjazne¹⁸, częściowo przyjazne¹⁹ i wrogie²⁰. Przyjmuje się, że działania specjalne są podejmowane na tyłach lub zapleczu przeciwnika we wrogim środowisku, co jest prawdą, ale tylko w odniesieniu do niektórych rodzajów takich działań, szczególnie tych, które są prowadzone w czasie trwania konfliktu zbrojnego. Bez wątplenia operatorzy grup specjalnych (Zespołów Bojowych, ZB) działających na tyłach wojsk irackich w 1991 i 2003 r. realizowali zadania we wrogim środowisku. Do działań specjalnych prowadzonych w okresie, kiedy nie ma otwartego konfliktu zbrojnego, można zaliczyć m.in. działania grup specjalnych podczas egipsko-izraelskiej „wojny na wyczerpanie” (od 3 marca 1969 r. do 7 sierpnia 1970 r.). Sytuacja, kiedy operatorzy jednostek specjalnych wykonują działania specjalne w środowisku przyjaznym, to m.in. uwalnianie zakładników przetrzymywanych przez terrorystów, a kraj, w którym dokonano tego czynu, nie wspiera terroryzmu. Działania specjalne prowadzi się także w warunkach misji pokojowych lub stabilizacyjnych, kiedy tego rodzaju misje popiera tylko część społeczeństwa. Siły specjalne są wtedy angażowane w wewnętrzną walkę innych państw jako wsparcie rządu lub opozycji.

Zdj. 2. Jednostka specjalna w działaniu.

Źródło: Materiały Służby Wywiadu Wojskowego.

¹⁸ Przyjazne to takie, kiedy zarówno rząd, agencje rządowe, jak i społeczeństwo popierają cele jednostek specjalnych oraz metody, jakimi się one posługują.

¹⁹ O środowisku częściowo przyjaznym można mówić wtedy, gdy cele i metody działań specjalnych popiera tylko rząd danego kraju, a społeczeństwo lub jego część jest wobec nich nastawiona niechętnie lub wręcz wrogo. Możliwa jest również odwrotna sytuacja, kiedy to rząd i agencje rządowe są nastawione wrogo, a ze strony społeczeństwa można oczekiwać poparcia.

²⁰ Dotyczy to sytuacji, w których zarówno rząd, jak i społeczeństwo konkretnego kraju są nieprzychylnie lub wrogo nastawione wobec działań specjalnych przeprowadzanych na ich terenie.

Działania specjalne są wrażliwe politycznie. Wynika to z kilku czynników, przede wszystkim z tego, że są one prowadzone w celu osiągnięcia efektu strategicznego zarówno w wymiarze wojskowym, jak i politycznym. Inna przyczyna wrażliwości takich operacji to realizowanie ich w czasie pokoju. Już samo ujawnienie, że państwo prowadzi działania zbrojne w okresie pokoju, może prowadzić do kryzysu rządowego lub skandalu międzynarodowego. Może to być odebrane jako prowokacja i rzeczywiście doprowadzić do konfliktu zbrojnego pomiędzy państwami.

Współczesne operacje specjalne charakteryzują się nie tylko wrażliwością polityczną w kontekście stosunków międzynarodowych, lecz także są ważnym i delikatnym elementem polityki informacyjnej czy wyborczej. Przykładem może być operacja Neptune Spear²¹ przeprowadzona przez operatorów Navy Seals Team Six (DEVGRU). Upublicznienie informacji o jej skutkach było m.in. elementem kampanii wyborczej ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych, który w orędziu stwierdził: (...) *operacja ta jest wzorem dla wszystkich Amerykanów, a szczególnie polityków: żeby dopaść Osamę, komandosi musieli działać razem, w jednej drużynie, mając do siebie bezgraniczne zaufanie*²².

Operacje specjalne są przede wszystkim narzędziem, które ma szersze zastosowanie niż inne działania prowadzone przez formacje wojskowe i paramilitarne. Dlatego też są one ważnym elementem strategii wojskowej państw rozwiniętych, wspomagającym nie tylko działania militarne, lecz także dyplomatyczne, a także pozostałe działania związane z prowadzoną polityką bezpieczeństwa danego kraju.

William H. McRaven²³, admirał marynarki wojennej USA²⁴, wielokrotnie odznaczany, obecnie emerytowany wojskowy, zdefiniował sześć zasad operacji specjalnych, które warunkują osiągnięcie przewagi nad przeciwnikiem, a w końcowym stadium prowadzenia operacji gwarantują sukces. Należą do nich²⁵:

1. Prostota. Przy planowaniu operacji specjalnej przekłada się ona na ograniczoną do minimum liczbę celów, gromadzenie wiarygodnych informacji

²¹ *Operation Neptune Spear* (dosł. „operacja Włócznia Neptuna”, pol. Operacja Trójzab Neptuna) – operacja wojsk Marynarki Wojennej USA mająca na celu zabicie Osamy bin Ladena na terenie jego rezydencji w Abbottabadzie w Pakistanie, za: https://pl.wikipedia.org/wiki/Operacja_Neptune_Spear [dostęp: 22 X 2020] – przyp. red.

²² H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji...*, s. 19.

²³ Od czerwca 2008 r. McRaven służył jako dowódca Wspólnego Dowództwa Specjalnego (JSOC), a od 2006 r. do 2008 r. jako Dowódca Specjalnego Dowództwa Operacyjnego (SOCEUR). Oprócz pełnienia obowiązków jako COMSOCEUR został również pierwszym dyrektorem Centrum Koordynacji Sił Specjalnych NATO ds. Sił Operacyjnych (NSCC). Admirał McRaven wycofał się z marynarki wojennej 28 sierpnia 2014 r., po ponad 37 latach służby, https://en.wikipedia.org/wiki/William_H._McRaven [dostęp: 1 VI 2017].

²⁴ Podczas swojej służby dowodził, na rozmaitych szczeblach hierarchii wojskowej, oddziałami Navy Seals. Ostatnią sprawowaną przez niego funkcją było dowodzenie wszystkimi oddziałami amerykańskich sił specjalnych. Zob. W.H. McRaven, *Make your bed*, Kraków 2018, s. 133.

²⁵ Za: K. Frąciak i in., *Operacje specjalne w świetle teorii adm. McRavena*, Toruń 2018, s. 34 i nast.

- i danych rozpoznawczych oraz wprowadzenie innowacji, dzięki którym można zaskoczyć przeciwnika.
2. Bezpieczeństwo informacji. Zależy ono od tego, czy uda się uniemożliwić przeciwnikowi zdobycie wiedzy o nadchodzącym ataku, co dałoby mu przewagę. To nie cel misji sam w sobie musi być ukrywany przed przeciwnikiem, a czas jej realizacji, metoda wykonania ataku oraz ewentualne środki i sposoby przeniknięcia do ugrupowania przeciwnika lub w pobliże celu.
 3. Trening pod kątem przyszłej operacji. Trening indywidualny doskonali umiejętności żołnierzy, a dzięki całościowym (pełnowymiarowym) ćwiczeniom (wraz z całym sprzętem) można wykryć słabe elementy planu; obydwie te czynności są istotne dla osiągnięcia sukcesu na polu walki.
 4. Zaskoczenie. Niełatwo jest uzyskać efekt zaskoczenia, gdy przeciwnik spodziewa się ataku i jest do niego przygotowany. Zmylenia przeciwnika można osiągnąć przez odwrócenie jego uwagi od sił wykonujących uderzenie lub też opóźnienie czasu jego reakcji na zaistniałą sytuację. Istotą zaskoczenia nie jest atakowanie przeciwnika np. w nocy, ale wtedy, gdy jest on osłabiony, zdekoncentrowany lub nie zajmuje swoich pozycji bojowych. Jednym z najbardziej istotnych elementów zaskoczenia jest wykorzystanie wrażliwości przeciwnika i jego podatności na potencjalny atak.
 5. Szybkość. Jest to podstawowa zasada, która z jednej strony pozwala zwielokrotnić efekt zaskoczenia, a następnie to wykorzystać, a z drugiej – ogranicza czas ekspozycji żołnierzy na oddziaływanie przeciwnika oraz na wpływ nieprzewidzianych czynników i tym samym istotnie zwiększa poziom bezpieczeństwa podczas działania.
 6. Cel operacji (rozumiany jako pełna świadomość nadrzędnego priorytetu operacji, a następnie wykonanie operacji, bez względu na pojawiające się przeszkody oraz okazje i możliwości). Znaczenie osiągnięcia wyznaczonego celu musi być zrozumiałe dla wykonawców zadania. Dzięki temu żołnierze będą ukierunkowani na realizację zadania i uzyskanie zakładanego wyniku operacji specjalnej. W trakcie walki będą umieli rezygnować z nadarzających się okazji, aby zniszczyć inny wartościowy cel, co mogłoby skutkować niezrealizowaniem głównego zadania. Wszystkie fazy operacji specjalnej muszą być ukierunkowane na osiągnięcie założonego celu.

Te zasady są ze sobą powiązane i wzajemnie zależne. Muszą być przestrzegane na trzech etapach operacji – podczas planowania, przygotowania i wykonania. Jeśli plan nie będzie prosty, to trudno będzie utrzymać w tajemnicy przygotowywanie operacji, a jeszcze trudniej przećwiczyć wszystkie jej elementy w szczegółach. To spowoduje, że prawie niemożliwe będzie wykorzystanie atutu szybkości i zaskoczenia.

Operacje specjalne mogą być prowadzone na poziomach: strategicznym, operacyjnym, taktycznym²⁶.

²⁶ H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji...*, s. 219.

Poziom strategiczny dotyczy szerokich aspektów polityki narodowej, a podejmowane decyzje odzwierciedlają narodowe i międzynarodowe cele, integrują wszystkie instrumenty władzy, wskazują siły i określają ograniczenia dotyczące ich użycia.

Poziom operacyjny to kampanie i główne operacje (ofensywne, defensywne, stabilizacyjne oraz wspierające działania prowadzone przez podmioty cywilne). Dowódca sił na danym teatrze działań określa cele operacyjne, dzięki którym można osiągnąć wyznaczone cele strategiczne. Służy temu planowanie, organizacja i przeprowadzanie kampanii i operacji, które z kolei determinują aktywność na poziomie taktycznym. Dowódca regionalny oraz podlegli mu dowódcy mogą wykorzystywać siły specjalne jako część podległych im sił połączonych do osiągnięcia celów strategicznych.

Zdj. 3. Śmigłowiec Medevac w gotowości do startu. FOB (Forward Operational Base), Ghazni, 2012 r.

Źródło: Materiały Służby Wywiadu Wojskowego.

Poziom taktyczny to walka. To właśnie w tym momencie, podczas kontaktu z przeciwnikiem lub w jego otoczeniu, są podejmowane decyzje o zastosowaniu siły, aby uzyskać nad nim przewagę. Siły specjalne mogą wspierać operacje wykonywane przez wojska konwencjonalne na poziomie taktycznym, dzięki czemu mogą być zrealizowane wyznaczone cele operacyjne.

Operacje specjalne mogą stanowić element nacisku na rządy państw w celu kreowania warunków korzystnych dla osiągnięcia celów strategicznych, co odróżnia je od działań wojsk konwencjonalnych. Operacje te mają głównie wymiar ofensywny, a ich realizacja wiąże się z dużym ryzykiem dla ich bezpośrednich wykonawców, ponadto niosą za sobą znaczne ryzyko polityczne (są ukierunkowane na cele czy obiekty o ważnym, krytycznym znaczeniu dla przeciwnika). Czas przeprowadzenia operacji stanowi jej element krytyczny.

Bibliografia

- Gut J., *Siły Specjalne wybranych państw. Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy, Federacja Rosyjska*, Warszawa 2019, Difin.
- Frącik K. i in., *Operacje specjalne w świetle teorii adm. McRavena*, Toruń 2018, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Hermann H., *Działania specjalne (wczoraj, dziś, jutro)*, Toruń 2002, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Hunter R., *Komandosi. Prawdziwe historie*, Warszawa 2001, MUZA.
- Królíkowski H., *Geneza i rozwój polskich operacji oraz sił specjalnych*, Warszawa 2013, Taktyka i Strategia.
- Lasoń M., *Wojskowa formacja specjalna GROM im. Cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej jako instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2005, nr 4, 67–88.
- McRaven W.H., *Make your bed*, Kraków 2018, Wydawnictwo Otwarte.
- Pacek B., *Wojska Specjalne Sił Zbrojnych RP*, Siedlce 2019, Oficyna Wydawnicza RYTM, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.

Abstrakt

W artykule przedstawiono w sposób syntetyczny różnice między operacjami specjalnymi realizowanymi przez wojska specjalne a działaniami wojsk konwencjonalnych. Omówiono elementy styczne dla tych rodzajów wojsk, a także działania realizowane wspólnie podczas wykonywania operacji specjalnych. Autor przypomniał także, jak w innych państwach rozumiane są pojęcia: siły specjalne oraz operacje specjalne i w jakich dokumentach (doktrynach) można je znaleźć. Dodatkowo w artykule zostały opisane zasady operacji specjalnych, których twórcą jest adm. McRaven. Ich stosowanie warunkuje osiągnięcie przewagi nad przeciwnikiem, a w konsekwencji jest gwarancją sukcesu.

Słowa kluczowe: operacje specjalne, operacje konwencjonalne, działania specjalne, zasady operacji specjalnych, operatorzy, żołnierze sił specjalnych, doktryna operacji specjalnych, adm. McRaven.

Special and conventional operations

Abstract

The article presents in a synthetic way the differences between special operations carried out by special forces and those of conventional forces. It discusses the tangent elements for these types of troops as well as activities carried out jointly during special operations. The author also indicated how the terms special forces and special operations are understood in other countries and in which documents (doctrines) they can be found. Additionally, the article describes the rules of special operations whose author is Adm. McRaven. Their use determines that one gains an advantage over the opponent and consequently it is a guarantee of success.

Keywords: special operations, conventional operations, special operations rules, operators, special forces soldiers, special operations doctrine, Admiral McRaven.

Sprostowanie

W numerze 14 PBW z 2016 r. w artykule *Współpraca służb i formacji specjalnych w zakresie działań specjalnych*, a także w numerze 20 PBW z 2019 r. w artykule *Rola wojsk specjalnych w konfliktach zbrojnych w XX i XXI wieku. Część I* autor artykułów nie zamieścił nazwiska autora przytaczanych źródeł. Jest nim Pan Ireneusz Chloupek – Redaktor Naczelny „Special OPS”. Przywołane przypisy powinny brzmieć następująco:

PBW nr 14:

- przypis 12 (s. 61): Ireneusz Chloupek, DWS, „Special OPS Extra. Wydanie Specjalne” 2013, nr 12, s. 12,
- przypis 13 (s. 61): Ireneusz Chloupek, Wojska Specjalne, „Special OPS Extra. Wydanie Specjalne” 2014, nr 1, s. 13,
- przypis 51 (s. 69): Ireneusz Chloupek, Wojska Specjalne, „Special OPS Extra. Wydanie Specjalne” 2014, nr 1, s. 24,
- przypis 69 (s. 75): Ireneusz Chloupek, Wojska Specjalne, „Special OPS Extra. Wydanie Specjalne” 2014, nr 1, s. 24.

PBW nr 20:

- przypis 10 (s. 116): Ireneusz Chloupek, „Special OPS” 2014, nr 1, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*, s. 6 i nast.,
- przypis 11 (s. 116): Ireneusz Chloupek, „Special OPS” 2013, nr 2, wydanie specjalne: *Wojska Specjalne*, s. 6 i nast.

Brak nazwiska autora cytowanych materiałów spowodował, że powyższe źródła nie zostały zamieszczone w bibliografii.

Za niedopatrzenie Autor artykułu oraz Redakcja przeprasza Pana Ireneusza Chloupka.

